

FLETORJA E KLERIT KATOLIK

TË SHQYPNÍS

PERMAJTJA E LANDEËS

Akte të Selis Shêjte:

<i>Acta Pii PP. XI: Litterae de expositione missionaria</i>	fage 85
<i>S. C. de Prop. F.: Litterae ad Superiores Missionum</i>	« 86
<i>S. C. Rit.: Additiones faciendae in Rituali Romano</i>	« 89

Akte të Dieqezeve:

Ushtrime shpirtnore të Klerit.	« 91
Çarkore e Argjipeshkvís të Shkoders mi detyrë me binue Meshen	« 92

Akte civile:

Mi dishmina të lemit etj.	« 93
Mi lidhjen e Klerit në Ministrí të P. të Mrend..	« 94

Veprimi katolik shqyptár

Lajme:

Deka e Emzot Dom Jakë Bushatit	« 100
--	-------

SHKODER

Shtypshkroja e Zojës së Papëryeme

1923

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

FLETORJA E KLERIT KATOLIK

TE SHQYPNIS

AKTE TË SELIS SHËJTE

ACTA PII PP. XI

Litterae de Expositione Missionaria

Anno Sancto 1925

in Aedibus Vaticanis instituenda.

DILECTO FILIO NOSTRO

GULIELMO S. R. E. PRESB. CARDINALI VAN ROSSUM

SACRAE CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE PRÆFECTO

PIUS PP. XI

Dilecte Fili Noster, salutem et apostolicam benedictionem. Fidei propagandae studium Nobis cum sit, ut debet esse, praecipuum, singulares equidem curas cogitationesque secum in ea omnia conferre quaecumque ad catholicarum Missionum ordinationem atque incrementa pertinent.

Huius rei, ut missa faciamus quae in vultus sunt cognita, temetipsum, Dilecte Fili Noster, testem in primis et conscium appellamus, quocum adhuc, cum sacrae de Ecclesiae Dei apostolatu ageremus, haud semel consultavimus, quemadmodum hoc Missionum opus promovere usque melius liceret et catholicis hominibus familiarius cariusque efficere. Iam vero ad eiusmodi propositum assequendum maxime arbitramur, ut Tibi significavius profuturum, si in hac Urbe, christiani hominis capite, universa ad spectandum proponantur, quibus cunctarum totius catholici orbis Missionum natura atque actio, loca atque res illustrentur. Quod cum tibi ipsi videatur apte

ac decore posse fieri, statuimus, ut Anno Sancto 1925 cum in hanc Almam Urbem Ecclesiae filii undique frequentissimi, ut Deo dante fore confidimus, pietatis causa confluent, „Expositio“, ut aiunt, „Missionaria“ in Aedibus Vaticanis habeatur, quam prudentia studiosaque voluntate tua freti apparandam instruendamque tibi committimus. Tuum igitur est, Dilecte Fili Noster, iam nunc in tantum munus incumbere eaque inire consilia, quae ad rem feliciter absolvendam peropportuna duxeris. In quo non dubitamus quin naviter acriterque, pro tuo instituto, elaborares, praesertim cum causa eiusmodi agatur, quae cum Dei gloria, Ecclesiae decore Missionumque utilitate est summopere coniuncta. Foveat vota nostra suo patrocinio Fidelis a Sigmaringa Protomartyr Sacri Consilii a Propaganda Fide, cuius in memoriam instituta saecularia solemnia hoc ipso complentur die.

Caelestis interea auxilii auspicem paternaeque benevolentiae Nostrae testem tibi, Dilecte Fili Noster, iisque omnibus quos consortes sociosque in incepto persequendo delegeris, apostolicam benedictionem peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud Sanctum Petrum die 24 mensis aprilis 1923, Pontificatus Nostri anno secundo.

PIUS PP. XI

S. C. DE PROPAGANDA FIDE

Litterae ad Superiores Missionum.

Ill.me ac Rev.me Domine,

Periucundum mihi est Tecum communicare quas SS.mus D. N. PIUS PP. XI nuper ad me dedit litteras de MISSIONARIA, quae vulgo dicitur, EXPOSITIONE, anno Iubilaei MCMXXV, in Aedibus Vaticanis instituenda.

Hoc novum ac praeclarum argumentum ardentis studii, quo Summus Pontifex omnium gentium evangelicam eruditionem prosequitur, a cunctis quidem Christifidelibus, sed in primis ab iis qui proxime ad Evangelii praedicationem adlaborant, summo gaudio excipietur. Procul enim dubio Expositio haec, si quidem omnia pro optatis succedant, non solum singulari gloriae futura est Ecclesiae et Domino Nostro Iesu Christo; verum etiam novum impulsus et adiumentum

Missionibus afferet, frequentissimos illos fideles, qui anno iubilari Romam undique convenient, immo et omnes ceteros, amore et efficienti studio in catholicas Missiones incendendo.

Tunc enim quasi in speculo atque in compendio totum opus missionarium Ecclesiae contemplari licebit. Labores namque apparebunt, aerumnae, certamina, zelus et fructus ex divini verbi praedicatione; ostendetur quidquid Ecclesia ad exequendum magnum a D. N. Iesu Christi mandatum fecerit; quomodo beneficia Redemptionis fratribus in tenebris et in umbra mortis sedentibus allata fuerint: quae sane omnia ad amorem et studium erga catholicas Missiones excitandum nata sunt.

Quum autem hi optatissimi pro sacris Missionibus effectus, uti facile patet, a felici ipsius Expositionis exitu dependeant, adiutricem operam hisce litteris a Te expostulo.

Superiores quidem omnium Institutorum, quae Missiones apostolicas obeunt, libentem et animosam cooperationem iam promiserunt: quapropter eos nuper invitavi ut in hac Alma Urbe sodalem aliquem designent intelligentia, operositate, studio erga Missiones ententem, cui, nomine Instituti, hoc opus demandetur, quique sub directione Consilii, in aedibus huius S. C. de Propaganda Fide constituti, de omnibus curam habeat.

Similiter A. T. in ista Missione Sacerdotem aliquem deputare studebit, et ipsum huiusmodi retum capacem, qui, collatis viribus cum Instituti Agente Romano, omnia istic praeparet et executioni mandet.

Ut brevi dicam quid in hac re a Te velim, scias valde desiderari ut in Expositione Vaticana Missionis Tibi conceditae viva quaedam exhibeatur imago. Itaque ea quae caeli climae, regionis naturam, vivendi rationem, populi indolem; nativam culturam, factorum deorum cultum ususque superstitiosos; difficultates etiam evangelicae praedicationis, fructus, successus, et in populi humanitatem influxum, mores quoque christianos eloquentiori quo fieri possit modo illustrent, haec omnia Tua cura Romam mittantur. Non tamen illa quae communia et trita sunt et ubique gentium inveniuntur, aut quae forte incolae, exultantem gentium artes imitati, praeulerunt; sed ea quae singularia et propria gentis istius sunt, ea quae naturalem populi indolem demonstrant, ea denique omnia quae Missionis Tuae germanam faciem referant atque invisentium oculis depingant.

Et haec summam dicta sunt de selectione rerum exponendarum, de quibus cum Instituti Tui Agente Romano ulteriora consilia conferre poteris.

Quod vero attinet ad rationem easdem res colligendi, praeparandi ac Romam mittendi, opportunis declarationibus additis, maximi erit momenti ut NORMAS in adiecto folio descriptas fideliter observes. Etenim illis neglectis res exhibitae parvi vel etiam nihili aestimabuntur et quae apte illustratae visentes omnes adtraxissent eosque utilibus notitiis erudivissent, declarationibus destitutae forte negligentur; illis vero regulis studiose servatis, res ostensae pluris fient et felicem Expositionis successum maxime augebunt.

Velim insuper mittas exemplaria omnium in Tua Missione typis editorum operum vel aliorum scriptorum, grammaticas dico et vocabularia linguarum indigenarum; catechismos, historias sacras, theologica commentaria librosque de historia regionis, de topographia, de ethnographia conscriptos: quae omnia utilia erunt ad bibliothecam catholicarum Missionum Romae constituendam.

Generatim res ceterae, quae expositae fuerint, propriae manebunt illorum qui eas miserint.

Expensae ad hunc finem non exiguae sane erunt; sed optimam nutrio spem Missionem Tuam parum vel nihil oneratum iri.

Interim Redemptoris Nostri Iesu Christi et Beatae Virginis, Reginae Missionum, opem implorandam cures, ita ut magnum illud Pontificium incoeptum divinae gloriae serviat, Sanctam Matrem Ecclesiam exaltet et ad extensionem regni Dei in terris per verae fidei dilatationem efficaciter conferat.

Fausta quaeque Tibi ominor atque a Domino adprecor.

Amplitudinis Tuae addictissimus

Datum Romae, ex Aedibus S. C. de Propaganda Fide, die III Maii MCMXXIII, in Festo Inventionis Sanctae Crucis.

✠ G. M. CARD. VAN ROSSUM

Praef.

✠ Francesco Marchetti-Selvaggiani
Arcivescovo di Seleucia *Segretario*

SACRA CONGREGATIO RITUUM

Additiones faciendae in Rituali Romano

TITULUS V

CAPUT I

De Sacramento Extremae Unctionis

Post rubricam n. 20, sequens instructio addatur: 21. *Quando pluribus simul infirmis hoc Sacramentum ministratur, Sacerdos singulis aegrotis crucem pie deosculandam porrigat, omnes preces quae unctiones praecedunt, plurali numero, semel recitet, unctiones cum respectivis formis super singulos aegrotos efficiat, omnes vero preces quae unctiones subsequuntur, plurali numero semel dicat.*

CAPUT II

Ordo ministrandi Sacramentum Extremae Unctionis

N. 7 *Mox dicat: « In nomine Patris », etc., post verba « per invocationem » addatur: « gloriosae et Sanctae Dei Genitricis Virginis Mariae, eiusque inclyti Sponsi Ioseph, et omnium », etc. (uti in Oratione tit. V, cap. 7, Proficiscere, etc.).*

CAPUT VI

Ritus Benedictionis Apostolicae in articulo mortis

Rubrica n. 7 compleatur per sequentem instructionem (depromptam ex appendice Breviarii Romani et ex Decreto S. R. C. diei 8 martii 1879, n. 3483):

Si vero infirmus sit adeo morti proximus, ut neque confessionis generalis faciendae, neque praemissarum precum recitandarum suppetat tempus, statim Sacerdos Benedictionem ei impertiatur, dicendo:

« Dominus noster », etc., ut supra.

Et si mors proxime urgeat, dicat:

« Ego, facultate mihi ab Apostolica Sede tributa, indulgentiam « plenariam et remissionem omnium peccatorum tibi concedo. In nomine Patris † et Filii, et Spiritus Sancti. Amen »

« Per sacrosancta », etc., ut supra.

« Benedicat te », etc., ut supra.

In casu vero necessitatis sufficit dicere:

« Ego, facultate mihi ab Apostolica Sede tributa, indulgentiam « plenariam et remissionem omnium peccatorum tibi concedo, et benedico te. In nomine Patris † et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.

Post n. 4 addatur:

N. 5. *Quando huiusmodi Benedictio Apostolica pluribus simul infirmis impertitur, omnia dicantur semel ut supra, singulari tantum numero in pluralem immutato.*

« N. 6. *Postea dicii: V Adjutorium* », etc.

CAPUT VII

Ordo commendationis animae

In Oratione « *Proficiscere* », etc., post verba « *Virginis Mariae* » addatur: « *in nomine beati Ioseph, inclyti eiusdem Virginis Sponsi* ».

In Oratione « *Commendo te* », etc., post verba « *te complexus astringat* » addatur: « *Sanctus Ioseph, morientium Patronus dulcissimus, in magnam spem te erigat* ».

Post Orationem « *Clementissima Virgo* », etc., addatur sequens:

Oratio.

« *Ad te confugio, Sancte Ioseph, Patrone morientium, tibique, in cuius beato transita vigiles adstiterunt Iesus et Maria, per hoc utrumque carissimum pignus, animam huius famuli (vel famulae) N. in extremo agone laborantem enixe commendo, ut ab insidiis diaboli, et a morte perpetua, te protegente, liberetur, et ad gaudia aeterna pervenire mereatur. Per Christum Dominum nostrum.*

« *R. Amen* ».

CAPUT VIII

In expiratione

Post verba « *hora mortis suscipe* » addatur: « *Sancte Ioseph, ora pro me. Sancte Ioseph, cum beata Virgine Sponsa tua, aperi mihi divinae misericordiae sinum.*

« *Iesu, Maria, Ioseph, vobis cor et animam meam dono.*

« *Iesu, Maria, Ioseph, adstate mihi in extremo agone.*

« *Iesu, Maria, Ioseph, in pace vobiscum dormiam et requiescam* ».

ROMANA

Has variationes, sive Instructiones et Orationes titulo V Ritualis Romani, opportune ac respectivis in locis addendas a Sacra Rituum Congregatione propositas, Sanctissimus Dominus Noster Pius Papa XI, referente infrascripto Cardinali eiusdem Sacri Consilii Praefecto suprema auctoritate Sua approbavit, et in futuris editionibus eiusdem Ritualis inseri iussit.

Die 9 augusti 1922.

✠ A. CARD. VICO, Ep. Portuen. et S. Rufinae,

S. R. C. Praefectus

Alexander Verde, *Secretarius*

AKTE TË DIEÇEZEVE

USHTRIME SHPIRTNORE

të Klerit

U njoftohet të nderit Kler të gjitha dijegezave se Ushtrimet shpirtnore kanë m'u bënë në Kolegjen Papnore të Shkoders, në dy rënde:

I pari rënd fillon me 19 (mramje) e mbaron me 25 të Gushtit (nadje).

I dyti rënd fillon me 26 (mramje) të Gushtit e mbaron me 1 të Shtatorit (nadje).

Në ket rasë u shtim në mënd të tanë Klerit vendimin e Kan. 126 të Kodit Kanonik në baze të cillit „të gjith meshtarët shekullar do të marrin pjesë nder ushtrime shpirtnore nemosë krye tri vjetvet.“

Përveç kësajë, mbas vëndimit nderdijegezan të bâmun prej Episkopatit shqypëtar, meshtarët e rí do t'i bájñ këto ushtrime per tri vjet rresht tuj fillne prej vjetës qí mueren Urdhñin Shëtit.

U njoftohet edhe se në baze të vendimevet të çalluna prej Episkopatit shqypëtar në Nr. 3 të kësajë Fletore, meshtarët qí të grishun per ushtrime, nuk marrin pjesë pa pasë një arsye të rëndë e pa pasë lëjen fillë prej Ordinarit, bin — *in facto* — në suspension dëri sá t'í pelqebet Ordinarit.

Dishiri i Kishës áshit qí edhe Kleri shëkullar t'í bájë shpesh ushtrimet shpirtnore, perse shteti i ynë typë një jetë má shëjte se aj i shekullarvet. „*Clerici debent sanctiorem prae laicis vitam interiorum et exteriorum ducere, eisque virtute et recte factis unum exemplum excellere*“ (C. 124).

Permbledhja e shpirtit në heshtim e në kujtim na forcon, na njallë jeten e permbrëndshme e na çli rrugën e një veprimit të frytshem barituer aq fort të nevojshet per kohat e tashme.

Të mundohen mandej të tanë ushtruesat m'u gjetë në kohen e shënjuese per fillimin e ushtrimevet e mos me dalë para se të mbyllen.

Të këqvin të nder. Z. Z. Dekan m'u marrë vesht me Klerin e dekanatit të vet në mënyrë qí m'u të dámit e pjestarvet t'ushtrimevet, famullinavet mos t'jñ lëngoijn shërbimi i duhun, e me u

lajmë sa më parë Ordinarvet ëmnat e meshtarvet qì kan me marrë pjesë në se të cillin rënd, për me mujtë kësodore Ipeshkvit me ja njoftue me kohë Drejtitmit të Kolegjës Papnore.

ÇARKORE E ARGJPESHKVËS TË SHKODERS mi detyrë me binue Meshen

Shkader 12-5-923

Tuj peshue më një në anë detyren e shtergueshme qì Kisha Shëjte ja vën popullit të krishtën me pá Meshen nder të dila e të kreme, tuj peshue edhe të mirat e panjehuna e bekimet e plota qì i rrjedhin popullit prej kësaj veper të hyjnueshme, e më tjetren anë tuj e diejt se nuk mûndet të tanë populli i nji vëndit me u mbledhë për nji herë te Kisha tuj lânë vetuu shpijat, kena dá qì nder të gjith katundet të thoben dy Meshë nder dit qì u permënden. E mbasi pakica e meshtarve e mungesa e mjeteve t' jetuemit nuk na nep dorë me vûe kah dy meshtar për famullí, po na duhet, për me i dalë kî qellimit, me e perdorue at lëje qì na ka dhanë Selija Shëjte, e qì e kena botue në numrin e parë të Perkohshmes të Klerit; d. m. th: qì me mujtë secilli famullitar me thânë dy Meshë nder dit të dile e të kreme; e të Meshes të dytë me mujtë lëmoshen me e marrë jo për vedi, por me ja pshtetë Kolegjës Papnore për të mbajtur të xhakojve. Prandej pshtetun zellit e pershpirtnis të me shtarve t' onë, me ket shkresë po ja vëm me detyrë gjith famullitarve qì mvaren prej Nesh me thânë dy Meshë nder dit të dile e të kreme; edhe nder ata dit qì kan kën të kremë e qì Kisha i ka lirne, por populli i mba enë. Në kjoftë se kush ka ndonji arsye të posaçme për me ju shmangë kî urdhnit, të shpejtojn e të na paraqesin, qì të mûndena me e peshue.

Shpresojm se ky mûndë qì po i shtohet meshtarve për të mirën e popullit ka me i dhanë shkas famullijave me e marrë mrapa Meshen më me zellë e me e xë për ditë e më fort kah perdorimi i mjeteve të shëlbimit.

✦ LAZRI Argjipeshkvi

AKTE CIVILE

Po shpejtojmë me botue në ket perkohshme dy çarkore qì na erdhne prej Ministrís të Punve të Mbrendshme, e qì janë fort të nevojshme me kënë njoftë e me u shtí në punë prej Klerit.

E para flet përmbi dishmina të lëmit, të dekës e të martesës, qì prej kryetarve të fës i epen popullit, e urdhnnon qì për kto çashtje mos të perdoret tjetër gjuh, veç se gjuha shqype.

Ministria e Punve të Mbrendshme.

Sekretaríja e Pergjithshme

N. 5948 Pergjith.

129

Tiranë me 29 III-923

ÇARKORE

PREFEKTURËS SË SHKODRES

Shkurtim:

Mbi çertifikatat e Sh. Civil të dhanuna prej Autoritetevet fetare.

Ministria e P. të Jashtme me shkresen e sajë N. 968 me 26-III-923, na lajmeron se disa çertifiata të Shtetit Civil të dhanuna prej Mitropolive Orthodox, e prej Ipeshkvive dhe famullive katolike në giubë të hueja Greqisht ose Llatinisht.

Ini të lutun prandej t' u terhiqni vërtjeten Autoritetevet fetare qì këto çertifikata të bâhen në gjuhën shqype.

Ministri i P. të Mbrendshme

A. ZOGU D. V.

Nuk është nevoja me e i porositin zotnít famullitarë qì kuer të ju bijn rasa me dhanë këto dishminash, ta mbajnë para syësh ket urdhen.

E dyta dîfton se të cilles Ministrí do të siëllen kryetarët e besimeve kuer të kenë nevojë me riç ndoj çashtje me Qeverín.

Ministria e P. të Mbrendshme*Sekretaria e Pergjithshme*

N. 6611 Pergjith.

135

*Tiranë me 8-IV-1923***ÇARKORE****PREFEKTURËS SË SHKODRËS**

Shkurtim:

Mbi lidhjen e Klerit muhamedan,

katolik e orthodox

në Ministrinë të P. të Mbrend.

Si mbas vëndimit N. 189 me 29-III-1923, të Kshillit Ministrurë ju njoftohet se deri sá çashtja të rregullohet me një ligjë të posatshem Kleri Muhamedan, Orthodox e Katolik si edhe Grupat tjera fetare të jenë të mvaruna në Ministrinë e P. të Mbrendshme tue bamë çdo demarsh me ndermjetsí të sajë.

Ministri i P. të Mbrendshme

A. ZOGU d. v.**VEPRIMI KATOLIK SHQYPTAR**

Në dy mledhje të jashtazakonshme qí kjene majtë në Shkoder prej Arqipeshkvit të Shkoders në vjetë 1922 me 26 Gusht e me 2 Shtatuer në rasë t' ushtrimeve shpirtnore u caktue me qitë temelet e një veprimit katolik të fuqishem per zgjimin besimtar, moral e shoqnuer të këti komit tuj organizue të gjith fuqinat katolike më një lidhni të madhe katolike shqyptare.

Por abolla kjo lidhni të qesin të tana frytet e veta, do të njëfjet kthelltas institucjoni i sajë e do të veprohet per të me entuzjazem e zëll. Veprimi shoqnuer katolik, organizimi i pervetsbem i të cillit kishte me kënë nder në lidhniya katolike është në vetvedi shum i hapët. Pershinë aq vepra të ndryeshme, sá janë nevojët shoqnore, per të cillat do të perkujdeset. Nuk kuptohet fort kollaj shpirti, mekanizmi e lama e aktivitetit të sajë, e zhvillimi e të perpjekunat e saja me shoqnina qí krijon e drejton, e kufit deri ku mundet me e shtrie veprimin e vet. Lama e gjënë bân qí të duken të pacak-

tuem kufit e veprimit të sajë. S' á prá per t' u bindë qí shum edhe prej klerit të pvesin disá herë: shka është veprimi shoqnuer? shka është lidhniya katolike?

Prandej sociologt katolik thonë, se veprimit do t' i prinë studimi, e se para se të ja himë punës lypet të dimë si e ku do të punohet. Prandej sot hapet anë e kand qandrrat e studimeve të sociologís, qí janë porsí zgjoj puntorësh idealista, të cillët kan per qellim me perhapë gjithkahë njoftime çashtjes shoqnore. Prandej shpesh mahen nder të gjitha komet kuvende, herë djoçezane, herë krahinare, të cillat kan per qellim me perhapë parimet, me zhvillue dyshimet, me zhdavaritë pregjikimet, me shenjue drejtimet e shkas të gjith më një veprim të paranoftun. Nuk na duket prá pa fryt t' i pergjegjim më ket të perkohshme ksajë pvetjes. Shka është lidhniya katolike? sikuer edhe ktyne tjerave: cilli është qellimi i sajë, si i trajton pjestarët e vet, si e kryen veprimin e vet? Çashtje të gjitha, sikuer shifet, praktike e randsíplote.

Kishim me dashtë qí kto pergjegje të kjarta e të pershtatuna të ngulisen në mende të meshtarve, në mënyrë qí të jenë porsí një dritë, qí t' i percjellin e një fuqí qí t' i zemrojnë në veprim shoqnuer.

Shka është lidhniya katolike?

Çansimet e saja janë shum. Æsht bashkimi i organizim, qíndruet e veprues i të tanë katolikve per me perhapë mretní e gjithmarshme të Jezú Krishtit Zotit t' onë neper trajtim të vetdijes katolike e të veprimit të rregulluem e të fuqishem në jetë shoqnore e private. Ne daçi një çansim má të shkurtë e të thjeshtë, qe: Lidhniya katolike është aj trup qí në Djeçez a në Famulli do të kryejnë at pjesë punet shoqnore qí është e mundun.

Shka á tashti veprimi shoqnuer katolik? Ælla á programa e tí? cilla pjesë e tija mund të vertetohet në seipen famulli e si vertetohet? Qe çashtja, të gjegjunit e të cilles në njofton plosisht, se shka do të jetë lidhniya katolike.

Thirret veprim shoqnuer katolik e bashkim oratimit e punet qí zhdrivillojnë meshtarin e shekulit e mirë per me temelue rregullimin shoqnuer kristjan. Per të kristjanizue shoqnin e sotshme qí per ditë má tepër po largohet prej Zotit e po materializohet, lypet má së parit veprim i perhapem i meshtarit, qí kryhet neper ministrí kishtor me predikue fjalën bënë, me zhvillue má smirit katekizmin me pajtue sakramentet, me marshtrne Sakramendet shejte, me trne flijen shejte me krye funksionet fetare, etj. janë veprimi i meshtarit, má pari nder të gjith, pse aj kryhet n' ëmen të Zotit

e është porsì vegla a mjeti i hireve. Në ket veprim shekullarët s' kan pjesë vepruese. Por nder kohna të sotshme nuk maston vetun ky veprim i meshtarit; perse korra është teper e hapët e puntorët janë pak; shoqnija nder do vise per ditë e mât teper largohet prej meshtarit e s' e ndinë zanin e tî; pak janë ata qì veten nder kishna; pregjikimet e gabimet mât të marrat janë kahë verbojnë menden e shumve e nji pjesë e madhe nepet vetun mas sendeve landore. Per me njáll nder zëmra interesen shpirtnore, per me zhdukë perkujdesimet e shtremta, per me kristjanizue në temel shoqnín, meshtari ka nevojë per ndimen e shekullarve. Ky veprim i bashkuem i meshtarit e i shekullarit katolik per me e sjellë shoqnín kah Zoti, thohet e është veprim shoqnuer katolik.

Katoliku i mirë ka detyrë të randë, qì ja vën Feja e dashtëniya ndaj Zotin e ndaj shoqnín, me i ndimue meshtarit t' a kristjanizojnë shoqnín; kshtu e ka diftue Kisha nder shum rasa e edhe Papa Pio XI n' Enciklikën qì kena qitë në N 1. të ksajë fletore.

E si ka per të muejt me i dhanë ndimen e vet meshtarit katoliku i mirë abolla Zoti të mretnojë në shoqní? Me njimí mënyrë. Mund t' i ndimojnë në kerkesë të nierzve të vjefshem per me ndertue shoqnina bamirse e pershpirtnore; tuj kerkue mjetet per veprat e reja; tuj perhapë shtypin e mirë; tuj kujtue e tuj shkasë konferenca apologetike; tuj zhdavaritë pregjikimet kundra rreligjonit, tuj brigue shkandullorët; tuj perdá libra e fletore kristjane; tuj luftue kundra shperdorimeve, etj. etj. Por kush mundet me i njehë të gjitha veprat qì ka krye teshmâ lidhnija katolike nder dhena tjera e mënyra me të cilat i ndimojnë katolikt e mirë ktyne. veprave?

Programa e veprimit.

Per me dijtë se shka mund të bájne *veprimi katolik*, mjefton t' a sodisim per pak programen e vepres së tî. Kjo perman vepra të ndryshme; besimtaren, të propagandes, t' edukates, të bamirsís e t' ekonomís shoqnore. Secila nder kta pershín shum vepra.

Vepra besimtare do të shkasín e do të krijojnë shoqnina pershpirtnore, do t' i perkràhet zhvillimit të katekizmit e të Kungimit të parë, do të rreket per godí e stolí të kishnave, per shkelxim të kultit e per vepren e ushtrime shpirtnore e të misjonit per popull, etj. etj.

Vepra e Propagandes pershinë pajtimin fletoreve e revistave katolike, per dasín e fletzave flutruese, vigilimin per moralitet nder teatra, nder pijetore e nder libertore, etj. etj. konferencat botnore, biblijotekat populllore etj. etj.

Dega e edukatës pershinë vigilimin e vepers besimtare nder shkolla botnore, temelimin e shkollave besimtare, shkollat profesjonale, shkollat e mramjes, bursat e xaneses per xâsa të vorfen etj. etj.

Dega e bamirsís pershinë konferencat e Shen Vincenc de Paoli, azilat, shpijat strehnore, kujdesin per fmí të vorfen e të lanun, pasín e të smutve nder spitale etj. etj.

Tek e mramja dega e ekonomís shoqnore pershinë organizimin profesional të katolikve, kooperativet, arkat bulkore, shoqnít per ndimen e shoqishojt, etj. etj.

Kjo shkurtazi â programa e veprimit shoqnuer katolik. Per me plotsue ket programë unji ndo pjeserisht lypet nji trup veprues. Në ket trup veprues do të duket në vend të parë meshtari, i cilli do t' a drejtojnë e do t' a sundojnë, tuj kenë se vepra â katolike, per me drejtue shoqnín kah Perendija; e per bri të tî do të rrijnë ndimuesat shekullarë, bashkëpuntorët e veprimit.

E masi xueme në gojë trupin veprues, aj do t' a ketë kryetarín në selí të secilit djece, në këshíll djecezan pse do të jetë bashkëpuntori e ndimtari i pandermjetshem i Ipeshkvit, të cillit vetem i perket me drejtue levisjen e veprimit, me kalxue rrugen, me dhanë nome drejtuese, pse, sikuer e ka diftue Shëjti Atë Papë, kurrnji veprim shoqnuer, sado i mirë të duket, s' do të kryhet pa pasë këne pranue e mirvetue prej Ipeshkvit, i cilli do t' i pergjegji Zotit per djece të vet e per shpirtin të djecezanve të vet. Mas këshillit djecezan ndjekë këshilli famullitâr si ndimtari i pandermjemë i famullitarit, kujdesit të cillit janë pshtetun mât intereset e famullís. E sikuerse Ipeshkvi me Këshillin e vet studiojnë e vaktajnë rregulloret e udhen qì do të ndjekin veprimi shoqnuer mât mas nomeve të Papve, ashtu famullitari me këshillin e vet do të studiojnë nevojët e famullís, veprat qì mund të temelohe, pjesen e programes të veprimit shoqnuer qì n' ate mundet m' u vetetue.

Kjo është lidhnija katolike qì e thjesht n' organizimin e vet sa vepruese: Ipeshkvi me këshillin e vet kryeson levisjen e djecezit: famullitari me të vetin kryeson levisjen e veprimit katolik në famullí të vet. E ç' farë veprimit shoqnuer ka me muejt me krye famullitari me këshillë të vet në brethin e famullís së vet? Ate qì ka me pasë per dorë sikuerse t' jenë gjendia e vendit. Le të merret në kujtim programa e gjene e veprimit katolik e le të shikjohet cillat vepra mund të kryhen aty. Në nji famullí të vorfen, të lergët, me pak mjele, sikuerse janë mât shumten ato të Shqypnis ose aty ku s' ka katolik zeltarë e dhansa, s' mund të veprohet shum: ndo-

shta veprimi personal i famullitarit me këshilltarët e vet do të kufizohet në msim të besimit, në të cilun të një shkollës fetare, në temelim të ndo'i shoqis pershpirtnore (sikuerse është Apostullimi i Uratës, i Treti urdhen, Kongregacioni marjan), o të ndo'i vllaznis tjetër, në kujdes të kultit të perjashtem, në godi të kishës e me të shkundun t'apatís të popullit e në zgjim të fés e të pershpirtnís. Por nder famullina qytetse mund të zbatohet dalë ka-dalë programa e syperpermendun gadi të tanë në plotsín e vet.

Pra lidhnija katolike është njaj trup vepues qí do të plotsojnë programen e veprimit shoqner katolik nder të gjitha djecezet e në secillen famullí.

Të tanë, kishtarë e shekullarë, priften e rregulltarë, kena detyren shëjte të vertetojmë n'at pjesë qí është e mundun ket programë per pshtim të shoqís.

Per me e zhdrivillue lypet bashkveprimi i të gjithve: Ipeshkvi me këshilltarët per me shkasë veprimin e perbashkët nder djeceze; per me plotsue mandej u perket famullitarve me ndertue këshillet famullitare, qí t'u perkrahen vepres e cilla do të kryhet në famullí; të gjith mandej do t'orvaten me zëll, me qindresë, me therorsí, pa interesë per me ja dalë e me vertetue pjesen má të madhen e programes të veprimit. Kuer t'organixohet lidhnija katolike má së mirit, kuer pjestarët e secillit këshill të flakrojnë zellit, kuer të gjitha shoqinát e temelueme e ato qí temelohen të jenë lidhë shtrejt me shoqishoqen, e kuer të gjith besimtarët e famullinave të jenë të pregatitun me leftue per gashitjen e Zotit, per mretnín e Jezu Krishtit, per triumfin e Fés per kristjanizimin e shoqís, kush nuk e shef se forca e lidhnís katolike do të dalin e pamuejshme?

Po e shofim mirë se jena teper lerg kti organizimit të bukur e të nevojshem, po le të shpresojmë në Perendín e të ja nisim punës. Ankimet e padame permi sherrín e kohnave nuk vinë gjá. Gjendja e shoqís të sotshme ndín edhe nder në nevojë të reja baritore në lamen marë ku kapet kujdesi i shpirtenve e i msimeve të krishtëna, d. m. th. në lamë fetare - shoqnore, shoqnore-ekonomike, fetare - politike - kombëtare. Rryma e prapshtë e kohnave t'ona á tuj i cilun rrugen vedit gjithkahë e ka me njáll kundershime edhe nder kto vende. M'u táll në seguri o në shpresë qí s' do ndeshena nder kto sulma e kundershime kolektive është njinji si me shpresue një perjashtim prej ligjet socjologike e psikologike qí kryen vrapin e e vet historik në tanë boten e gjytetnueme. Me ju pregatitë me qetsí e me msim sitematik të popullit ktyne rreziqeve, është padyshim veper

parapamjet pshtuese e urtiplote. Nji msim randsiplotë e i forcuem prej eksperjencet á ky qí ndjekë: „ Mjeksija me kohë á má e segurta“. Shum kuej ju duk se á má mirë me zbatue n'at mënyren e vet parimin: „ *Quieta non movere*“ e pritne derisá uji u mrrini në fyt, kuer ndergjegjet kisbin marrë teshmá një tjetër drejtim.

Ndoj meshtar do të thonë ndoshta në zëmer të vet: „ Kto provaní shoqnore per famullí t'ême e besoj të padobishme, madje damtore; populli i ém á me zëmer katolik e vjen në kishë: un s' kam shka me drashtë.“ Shpesh herë kjo ndertesë u diftue vetem e dukshme: gjindej mrënda dishka qí famullitari s' e nifte: po bishin prirsina të reja në mjedis të popullit. T'a xámë tash qí të vin një perzimtar fanatik i psibologís të popullit. Aj me harte të veta ka per t'i hie në zëmer popullit e ka per të ja perzie shpirtin deri në fund. Aj pikzon nevojët e popullit me një mjeshtri të pashoqe, e qe se ky ka per të vrapue mas tí. Meshtari qí rreket me i qindrue e me i tregue marrín e perzimtarit nuk ndigiohet, e pa pritë e pa kujtue shum prej popullit báhen kundershhtarët e tí.

Ka m' u thanë: „ Shkajku i kti prapshtimit á padieja.“ Po per njímend. Por e zeza má e madhja kje pse s' u leftue me kohë kundra ksajë padije, kuer dihej se shtergatá po avitej. Kjo ishte mjeksija parapritse, qí do t'i zblote qyshë me kohë marrinat e ideve qí kjene prue në mjes të popullit pa pritë pa kujtue, nder á ky ishte i papregatitun per kto leftime mendimesh. Nuk u kujdesue kush me pritë stuhín, e s' mufti kush me e çue zánin aty ku perzimtari mrrijti kollaj e plotsisht. Kndej shifet nevoja qí t'organizohena, qí të bashkohena sidomos na kleri; e masandej shifet nevoja e një të perpjekunit të fórt të klerit me popull, nevoja e mofitimí të ngushtimeve e të dishireve të tija per me ju gjetë pranë gjithkund me dashtní baritore. Populli lypë prej nesh at kujdes qí ka pasë gjithherë prej Kishet shëjte. Sot nuk ka per të j lypë *montes pietatis* — *montes frumentarios* (depozita gjatash ushqimit per me ja perdá popullit me shpenxime të leta fórt) o e një arkë per ndimë të shoqishojt etj. etj., por lypë qí t'a bashkoni per me i ndimue njëni tjetrit e qí t'a mësoni per mi shka lypë jetesa e tí. aj lypë qí t'i perkraheni me këshille e me vepra. Kjo lypë mund të kryhet má kollaj me ndermjetsi të Lidhnís katolike.

Anmiqt e Kishës tuten prej këtij veprimit barituer: ata e duen prifitin të lamun në vete e më njënj anë prej popullit të zdashun influksit të shendoshtë qí do të kená mi popull; ky á qellimi i tyne kuer me fja e dhelprue bertasin. Prifti le të rrinë në kishë të vet!“

E kuptoj mirëfillit se ky apostullim është i mundshëm e se lypë prej nesh një ndërrim metodet e zakonit të jetës s' onë: por s' do harrue se secila kohë ka një fizionomi të posatshme e nevojë të posatshme, e se Kisha shëjte, e patundshme e e paternueshme në ndërtesë të vet e në shpirtë të vet, din me i pershtatë trajtat nierzore mas mungeset e nevojve të popullit. Shpresojmë se me këtë shemull të gjithë, e secilli barë e sidomos më të rrit kan me gjetë rrugen për me bashkveprue me elasticitet të mendës e të zemrës për vertetim të provanis baritore që lypë nevoja e sotshme e popullit t'onë.

Emzot DOM JAKË BUSHATI

Me 14 të Qershorit e la këtë shkretë Famullitari i Babës të djeçezit të Zadrimës Emz. Dom Jakë Bushati.

I vdekuni Emzot leu në Bushat në mëj të vjetës 1866. — Fëmijë tuj këndë diftoj të knaqun me kapë rrugen e Meshtarit e për këtë qellim hini në Seminare Papnore Shqyptare.

Masi i maroj me nderë këndimet e Gymnazit e ato të filozofisë e të thelogjis, pa mushë 23 vjet kje bā Meshtar.

Sherbej me zell e me urtë në të ndryshuna famullina të djeçezit të vet due me thanë në Qelëz, në Hajmel, në Dush, në Lag, në Blinishtë, në Dajç, në Nenshat e në Babë ku u smue për dekë.

Shpesh pat n'administrim edhe një, e kisherë dy famullina tjera pōs të vetës. Për shumë vjet kje Kapitular i Klerit e Kshilltar Ipeshkvner.

Me të zhdukun prej kso jetet la pomenden e vet me bekim: si Meshtar për virtyte të veta, si famullitar për veprim barituer, për zell shpirtnash, për dashtëni në skamnorët e të shkretët; prandëj ku do që kje, diti me fitue ndër e dashtëni prej gjithkujë.

Për sherbim që i bëni djeçezit të vet kje nderue prej Shëjtit At Papë Benediktit XV në vjetë 1915 *Kamerjer Sekret i Shejtnis së Të*, e ky titull i kje perforcue edhe prej Shëjtit At Papë Pijo XI.

Pushoftë në paq.

Lutje

Prej anës të Kryqit të zi (*Action pour les tombes de guerre*) austriak në Linz luten të Nderitit Famullitar e viseve të ndryshme të Shqypnis, për në kjoftë që munden me pasë ndoj njoftim përmë ushtarët austriak që ktu pō rreshtohen nderat, m' u sjellë kah Delegacioni Apostolik i Shqypnis në Shkoder, tuj kalxue shka pō pvetet:

1) — *Rudolf Mayr* — *Dragoner* — Rgt. 4 Austriak. — A ka dekë e a gjindet kund vorri.

2) — *Franz Galistl* — *Zugsführer* — Ldst. B. 46 Austriak. — A ka dekë e a i gjindet vorri.

3) — *Jozef Hechwartner* — *Dragoner* — Rgt. 4 Austriak. — Pvetuna si sypr.

4) — *Johann Hechwartner* — *Korporal* — *Dragoner*. — Rgt. 4 Austriak — Pvetuna si sypr. Lajmi i tē më mirami prej Lezhjet në vjetë 1918.

5) — *Hammerschmied Franz* — *Korporal* — Inf. Div. 12. Austriak. — Pvetje si sypr. Në vjetë 1917 arriti prej Malit të zi në Shqypni.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**